

Костянтин ЗАДОЯ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Навчальний посібник

Одеса
Фенікс
2025

Автор:

Костянтин Задоя — професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент.

Рецензенти:

Олександр Дудоров – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України;

Тимур Короткий – кандидат юридичних наук, доцент, віцепрезидент Української асоціації міжнародного права, провідний науковий співробітник Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України».

Задоя К.

3-15 Кримінально-правові аспекти практики Європейського суду з прав людини : навч. посібник / К. Задоя. — Одеса : Фенікс, 2025. — 760 с.
ISBN 978-617-8430-88-7

У навчальному посібнику розкривається генеза міжнародного права прав людини, місце Європейської конвенції з прав людини й практики Європейського суду з прав людини в сучасній міжнародній архітектурі захисту прав людини, висвітлюються основні напрями впливу ЄКПЛ та практики ЄСПЛ на національне кримінальне право, розглядаються окремі аспекти такого впливу.

Видання призначено для здобувачів вищої освіти, представників академічної спільноти, правозастосувачів, правозахисників і всіх, хто цікавиться питаннями міжнародного права прав людини та національного кримінального права.

УДК 343.1 : 342.7

Настрій і темперамент громадськості у ставленні до злочинності та злочинців є одним з найпоширеніших тестів на цивілізованість будь-якої країни

(Вінстон Черчілль)

Ми повинні знову і знову нагадувати собі, наскільки крихким насправді є верховенство права і наскільки необхідним є захист прав людини

(Юлія Лаффранк)

...Європейський суд з прав людини...відіграє важливу роль як суддя з прав людини в галузі кримінального права. Аналіз практики Страсбурзького суду у кримінальних справах показує, що конвенційні зобов'язання, взяті на себе державами, мають подвійний характер: з одного боку, це захист особи від надмірного використання кримінального правосуддя, а з іншого – використання кримінального права для захисту прав і свобод фізичних та юридичних осіб

(Пауло Пінто де Альбукерке)

Зміст

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	6
ПЕРЕДМОВА	9
Розділ 1. Основоположні права як надбання «великої людиноцентричної революції в праві»	11
1. Основоположні права людини: поняття, природа, особливості реалізації	12
2. Генеза основоположних прав на національному рівні	20
3. Генеза основоположних прав на міжнародному рівні	40
Розділ 2. ЄКПЛ та ЄСПЛ як складові міжнародно-правової архітектури захисту прав людини	59
1. Місце ЄКПЛ та практики ЄСПЛ в системі джерел МППЛ	60
2. Місце ЄСПЛ в системі міжнародних механізмів захисту прав людини	84
3. ЄКПЛ та проблема внутрішньої фрагментованості МППЛ	89
4. ЄКПЛ та проблема фрагментованості міжнародного права	96
Розділ 3. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 року та практики Європейського суду з прав людини	125
1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як джерело міжнародного права прав людини	126
2. Загальна характеристика гарантованих ЄКПЛ прав та зобов'язань, які вона породжує для держав-учасниць	134
3. Практика Європейського суду з прав людини як джерело міжнародного права	160
4. Типологія рішень Європейського суду з прав людини	166
5. Особливості тлумачення положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Європейським судом з прав людини	170
6. Виконання рішень Європейського суду з прав людини	190
7. Міжнародно-правові та національно-правові засади здійснення ЄКПЛ на національному рівні	215
Розділ 4. Вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 року на національне кримінальне право	227
1. Національне кримінальне право з погляду Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод	228
2. Основні прояви впливу ЄКПЛ на національне кримінальне право держав-учасниць	234
3. Проблема уявного та прихованого впливу ЄКПЛ на кримінальне право України	262
Розділ 5. Стаття 7 ЄКПЛ як втілення модерної форми принципу законності в кримінальному праві	287
1. На шляху до статті 7 ЄКПЛ: як принцип законності в кримінальному праві перетворився з раціоналізаторського стандарту на основоположне право людини	288
2. Стаття 7 ЄКПЛ: ключові поняття	298

3. Стаття 7(1) ЄКПЛ: ключові гарантії.	313
4. Стаття 7 ЄКПЛ та міжнародне право.	341
5. Стаття 7 ЄКПЛ та окремі питання кримінального права.	365

Розділ 6. Негативні зобов'язання держав за Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 року, що мають похідний від статті 7 ЄКПЛ характер, та їх значення для національного кримінального права	375
--	------------

1. Право не бути притягненим до суду або покараним двічі (стаття 4 Протоколу № 7)	376
2. Презумпція невинуватості (стаття 6(2) ЄКПЛ).	387

Розділ 7. Вплив інших негативних зобов'язань держав за Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 року на національне кримінальне право	395
---	------------

1. Право на життя (стаття 2 ЄКПЛ)	396
2. Заборона катування (стаття 3 ЄКПЛ).	402
3. Право на свободу та особисту недоторканність (стаття 5 ЄКПЛ).	413
4. Право на справедливий суд (стаття 6 ЄКПЛ)	430
5. Право на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8 ЄКПЛ)	468
6. Свобода думки, совісті і релігії (стаття 9 ЄКПЛ)	502
7. Свобода вираження поглядів (стаття 10 ЄКПЛ)	524
8. Свобода зібрань та об'єднання (стаття 11 ЄКПЛ)	613
9. Заборона дискримінації (стаття 14 ЄКПЛ)	644
10. Захист власності (стаття 1 Протоколу до ЄКПЛ)	664

Розділ 8. Позитивні зобов'язання держав за Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 року та їх вплив на національне кримінальне право	683
---	------------

1. Загальна характеристика впливу позитивних зобов'язань держав за ЄКПЛ на національне кримінальне право.	684
2. Межі впливу позитивних зобов'язань за ЄКПЛ на національне кримінальне право	696
3. Вплив позитивних зобов'язань держав за ЄКПЛ на національне кримінальне право у контексті інших зобов'язань держав за міжнародним правом	719

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА	726
------------------------------------	------------

I. ЗАПИТАННЯ	726
II. ЗАВДАННЯ	734
III. ЗАДАЧІ	741

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	758
--	------------